

Copenhagen Consensus:

Om det logiskt etiska sambandet mellan beslutetik, värde-
ideal och etisk tradition.

Abstract

This aim of this thesis is to analyse the ethical logical relation between value, decision ethics and ethical tradition of the normative project called Copenhagen Consensus. The author bases his discussion on a new model and applies it to the project's base value, decisional setting, and ethical tradition. The model shows consistent logic in base value and decision ethic, but finds itself in a different ethical tradition. On the basis of above-mentioned empirical conclusion the author turns to a normative analysis and criticize the lack of ethical inconsistency. The author shows that some of the inconsistencies are explained by the value theoretical and scientific assumptions such as the epistemological and ontological stand points taken by the discipline in which the project was conducted. The result of the thesis is therefore that the inconsistency in ethical tradition leaves the project Copenhagen Consensus with its most relevant ethical question unanswered. A successful answering of ethical questions requires consistency in the ethical logic, or else ethical studies run the risk of producing a quasi answer of the ethical puzzle in question. The result for Copenhagen Consensus is that due to its lack of ethical consistency it fails to provide a relevant answer for the decision makers of the world, and answers a question that is possible to answer given the current underlying scientific assumptions in economics.

Nyckelord: Etisk logik, Copenhagen Consensus, beslutsetik, etisk tradition, Lom-borg

Innehållsförteckning

1 Inledning	2
1.1 Syfte.....	2
1.2 Problemställning.....	3
1.2.1 Avgränsningar.....	3
1.3 Uppsatsens utgångspunkter.....	4
1.4 Metod.....	5
1.4.1 Analysmodell.....	5
1.5 Definition av centrala begrepp.....	6
2 Bakgrund Copenhagen Consensus	8
2.1.1 De tio utvalda utmaningarna.....	8
2.1.2 Problem att överbrygga.....	9
2.1.3 Erkända ekonomers prioritering.....	9
3 Empirisk analys	11
3.1 Idealvärdet.....	11
3.2 Beslutsetik.....	12
3.2.1 Prioriteringsambition.....	12
3.2.2 Konsensusambition.....	13
3.2.3 Delslutsats.....	15
3.3 Etisk tradition.....	16
3.3.1 Entydighet saknas.....	17
3.3.2 Delslutsats.....	17
3.4 Summering av modellen.....	18
3.5 Slutsats.....	19
4 Normativ kritik	20
4.1 Vetenskapsteori.....	20
4.2 Värde teori.....	21
4.3 Kritik av projektets resultat.....	22
4.4 Kritik av projektets problemställning.....	24
4.5 Slutsats.....	26
5 Källförteckning	27

1 Inledning

Om du hade möjlighet att rädda världen, vad skulle du då börja med? Det är inte en enkel fråga att svara på, men som ändå har besvarats av ett akademiskt projekt initierat av den danske statistikprofessorn Bjørn Lomborg och det danska Environmental Assessment Institute. Institutet inledde i slutet på 2002 ett projekt med namnet Copenhagen Consensus med syftet att skapa en prioriteringslista över alla de kriser och utmaningar som världen står inför. De behandlade utmaningarna spänner över områden från miljöförstöring, svält och felnäring till utbildningsfrågor och smittsamma sjukdomar. Några av världens främsta ekonomer har bidragit till projektet, och resultatet i form av en cost-benefit-baserad prioriteringslista presenterades i april 2004.

1.1 Syfte

Uppsatsens syfte är att analysera den etiska logiken genom att studera sambanden mellan beslutsetik, önskat normativt idealvärde och etisk tradition i en ständigt aktuell etisk-politisk fråga; hjälp till utvecklingsländer och principen för fördelning av bistånd. Frågan kommer i skepnaden av det akademiska projektet Copenhagen Consensus som föreslog en prioriteringslista över hur de stora problemen i utvecklingsländerna skulle hanteras. Förförståelsen om sambandet mellan beslutsetik, idealvärde och etisk tradition är att de alla tre ingår i en gemensam etisk logik, och att konsistens dem emellan krävs för att kunna lösa etiska problem.

Vidare är syftet att utifrån den normativa positionen att det krävs logisk konsistens mellan beslutsetik, idealvärde och etisk tradition för att kunna lösa problem, även att kritisera Copenhagen Consensus i de avseenden det inte finns konsistens. Syftet är således dels empirisk analys och dels normativ kritik utifrån det empiriskt funna resultatet.

1.2 Problemställning

Då uppsatsen utgörs två relativt olika delar kommer den vägledas av två olika problemställningar.

1. Hur kan det etiskt logiska sambandet mellan Copenhagen Consensus beslutsetik, idealvärde och etiska tradition förstås?
2. Vilken grund ger det funna etiskt logiska sambandet för normativ kritik med utgångspunkten att en genomtänkt studie bör vara etiskt logiskt konsistent?

1.2.1 Avgränsningar

Den yttersta avgränsningen i uppsatsen är gjord med avseende på Copenhagen Consensus innehåll. Uppsatsgreppet som jag tagit är övergripande, och jag har således inte gått in i detalj i de olika delarna i projektets metod utan analyserat dess övergripande ambition och ansats. Vidare är det främst de överst rankade utmaningarna som avses, samt främst utmaningar som är möjliga att hantera med bistånd eller ekonomiskt stöd. Exempelvis har jag valt att bortse från frihandel som förslag till ökad ekonomisk välfärd då dess karaktär är radikalt annorlunda från de humanitära katastrofer och direkta mänskliga lidande som de övriga topprankade utmaningarna innebär. Rättfärdigandet bakom att främst belysa de högst rankade utmaningarna är hämtat från Copenhagen Consensus eget fokus att hellre ranka de högsta alternativen korrekt än att få hög exakthet i de lägst rankade alternativen (s. 4-5, Lomborg 2004).

Teoretiskt har jag valt att avgränsa mig till deontologin och utilitarismen i den beslutsetiska analysen, och har således valt att bortse från dygdetiken. Anledningarna till detta är flera, varav en är att den i grunden skiljer sig från deontologin och utilitarismen med aktören som främsta analysobjekt. Vidare kan det argumenteras att dygdetiken följer en liknande logik som deontologin då det till viss del är intrinsikala värden som står i fokus. Utan att fördjupa mig för mycket kan jag konstatera att det inte varit möjligt att av utrymmesskäl i uppsatsens nuvarande skepnad göra dygdetiken rättvisa.

1.3 Uppsatsens utgångspunkter

Den mest grundläggande utgångspunkten som finns i denna uppsats är att projektet Copenhagen Consensus har en etik och kan inte betraktas som amoralisk. Då metoderna som ligger till grund för Copenhagen Consensus är nationalekonomiska teorier gäller denna utgångspunkt givetvis till stor del nationalekonomin i allmänhet. Detta innebär att jag utgår från att det finns en etik, oavsett om detta redovisas av företrädare för disciplinen eller inte. Det ska givetvis nämnas att disciplinen som sådan inte uppfattar sina egna teser som normativa, och förklaringen till detta ska sökas främst i den värde- och vetenskapsteoretiska analysen nedan. Ett underordnat bisyfte i uppsatsen är att visa att den normativa analysen och empiriska värdeanalysen är fullt tillämplig på nationalekonomiska studier såsom Copenhagen Consensus. Målet är att i och med detta bevisa att etik förekommer även inom en vetenskapstradition som uppfattar sig som strikt amoralisk.

Jag utgår även från att den typen av prioriteringsproblem som Copenhagen Consensus har ambition att lösa i grunden är en värdekonflikt som spänner över både tid, rum och art. Detta baserar jag främst på att flera av de stora utmaningarna för världen är av karaktären att utvärdera en persons typ av lidande mot någon annans typ av lidande vid en annan tidpunkt och vid potentiellt helt andra förutsättningar. Tidsdimensionen blir tydlig inte minst vid jämförelse mellan AIDS-utmaningen och klimatfrågan där en nära framtids ofantliga lidanden ställs mot mer osäkra och mer avlägset framtida lidanden. Rumsdimensionen blir tydlig då malaria i Asien ska vägas mot malaria i Afrika. Artdimensionen ger sig till känna då exempelvis lidandet av AIDS och malaria ska jämföras och värderas. Alla dessa dimensioner speglar tydliga värdekonflikter vars lösningar är långt ifrån varken tydliga eller självklara.

Min analytiska utgångspunkt är att ett genomtänkt förslags värde, beslutsetik och etiska tradition (underliggande böjningsmönster) bör dela gemensam etisk logik. Vidare är det min uppfattning att hybrider mellan olika etiska grundsynsätt kan sluta illa i form av inkonsekvenser och värdekonflikter, något som även har stöd i Tännsjö's *Grundbok i Normativ Etik* (s. 17). Frågan som då reser sig är hur relationen mellan beslutsetik, värde och etisk tradition för Copenhagen Consensus kan förstås? Och om studien kan betraktas som etiskt logiskt konsistent eller inte?

1.4 Metod

Uppsatsens metod är tudelad. Första delen är att betrakta som en värdeanalys där jag empiriskt analyserar det etiskt logiska sambandet mellan Copenhagen Consensus beslutsetik, idealvärde och etiska tradition. Modellen för analysen är egenhändigt utvecklad med influenser av tankegångar hämtade främst ur Amstutz och Badersten. Ur Amstutz har främst idéerna om etisk logik och tradition hämtats och från Badersten har idén om att analysera en i grunden empirisk ekonomisk studie ur en normativ synvinkel hämtats. Utvecklad redogörelse för modellens beståndsdelar finns nedan.

Den första analysdelen är den empiriska värdeanalysen som syftar till att avtäckta och hitta det värde som av projektet anses önskvärt. Jag analyserar vilket övergripande värde som går att finna i projektets definierade problemområde. Problemområdet innehåller information om Copenhagen Consensus normativa position av den enkla anledningen att beroende på vad som anses vara önskvärt kommer olika faktorer och samband klassificeras som problem eller ej.

I analysen av beslutsetiken har jag valt att fokusera på främst två aspekter; prioriteringsmomentet och konsensusambitionen. Valet av dessa aspekter gjordes med motiveringen att de är de främsta målen för projektet; målet var en prioriteringslista beslutad med konsensus. Båda momenten är centrala delar i hela projektets idé och tydliga bärare av den etik som är genomgående för projektet.

Den etiska traditionen antas ligga till grund för både idealvärde och beslutsetik och analyseras utifrån de två vanligaste etiska traditionerna. Analysen går i och med detta en nivå djupare för att hitta gemensamma nämnare för de två tidigare analysdelarna.

Eftersom Copenhagen Consensus betraktas av ekonomerna som en empirisk studie och av mig som en normativ studie är det på sin plats att göra en vetenskapsteoretisk såväl som en värdeteoretisk analys av projektet. Syftet med detta är att bättre förstå vilka ytterligare ramar och förutsättningar som vetenskapsidealerna sätter upp för Copenhagen Consensus.

Uppsatsens kapitel med normativ kritik utgår från positionen att det krävs logiskt etiskt konsistens för att kunna besvara ett etiskt problem på ett framgångsrikt sätt. Kapitlet behandlar två följder av den bristande etiskt logiska konsistensen; Copenhagen Consensus resultat samt problemställning.

1.4.1 Analysmodell

I syfte att ha en tydlig ram att analysera Copenhagen Consensus utifrån har jag utvecklat en analysmodell. Syftet med modellen är att skapa överblick över de olika analysavsnitten samt hur sambanden dem emellan ser ut.

<u>Etisk logik</u>	<u>Idealvärde</u>	<u>Beslutsetik</u>	<u>Etisk tradition</u>

I Badersten 2004 resoneras det kring begreppet normativ logik. Det hävdas att normativ teori kräver svar på två frågor; dels vilket värde som förespråkas och dels hur det rättfärdigas (s. 216). Jag breddar här begreppet normativ logik till etisk logik som innefattar både idealvärdet, beslutsetiken samt den etiska traditionen. Kolumnen längst till vänster ska därför ses som summering av innehållet i de andra tre kolumnerna.

Idealvärdet är det värde som önskas uppnås, dvs den normativa positionen. Det är den fasta punkt som krävs i normativa studier och som utgör grunden för den fortsatta argumentationen. Beslutsetiken utgörs av de etiska principer som används för att hantera värdekonflikter i beslutsfattandet och ger de yttre ramarna inom vilken rättfärdigandet av idealvärdet sker. Den etiska traditionen är det underliggande böjningsmönstret som influerar både hur idealvärde och beslutsetik definieras. Traditionen ger således ett yttre sammanhang till det etiska problemet och ger en antyda om vilka andra närliggande värden och rättfärdigandelogiker som finns i samma tradition.

Relationen mellan beslutsetiken, idealvärdet och den etiska traditionen kan liknas vid en ett träd där etiska traditionen utgör stammen, idealvärdet en huvudgren och beslutsetiken en annan huvudgren. Etisk tradition ger sammanhang och idébas, idealvärdet anger vad den aktuella eftersträvansvärda positionen är inom traditionen, och beslutsetiken är de aktuella principerna för att lösa värdekonflikter. De etiska logikerna ska i sammanhanget ses som två träd, och delar som regel varken tradition, idealvärden eller beslutsetik med varandra.

1.5 Definition av centrala begrepp

För att skriva en uppsats av den här karaktären krävs medvetenhet om och tydlighet i begreppen. I begreppsapparaten har jag ofta använt mig av definitioner som jag uppfattat som idealtyper och karikatyrer, i de fall jag inte definierat begreppet närmare. Jag inser att detta är ett något mindre försiktigt sätt att hantera begreppen, men väljer ändå detta då det skulle krävas en allt för omfattande apparat att göra varje begrepp rättvisa. Utgångspunkten för hur noga definierade be-

greppen är Lundquists *Det vetenskapliga studiet av politik* där han gör liknande idealtypsframställning av de vetenskapsteoretiska idealen (s. 40). Det är min uppfattning att de tillhandahållna definitionerna är fullt tillräckliga för det djup som analysen genomförs på. Då syftet är att skissera och analysera en övergripande etisk logik torde dessutom närmare definitioner i sammanhanget vara överflödiga.

Copenhagen Consensus

För tydlighets skull kan det poängteras att Copenhagen Consensus fortsättningsvis i uppsatsen kommer att kallas för *projektet* eller *studien*. I de fall min egen uppsats avses kommer denna att benämnas *uppsatsen*.

Realism

Den realism som avses som etisk tradition är den teoribildning som vanligtvis används för att analysera internationell politisk systemnivå. Begreppet kommer att användas i traditionell mening, vilket innebär att det är en idealtyp av den klassiska realismen som används. Den begreppsavgränsning som används i denna uppsats kretsar kring inslag som pessimism inför människans natur, maktens överordnade roll i internationella relationer, stater och individers egenintresse samt maktbalans och statlig suveränitet (s. 51f, Amstutz).

Idealism

Även idealismen har många olika varianter och underkategorier, men den som avses i denna uppsats är främst den internationalistiska med företrädare som moralfilosofen Immanuel Kant och USAs tidigare president Wilson. Viktiga inslag i denna underkategori är exempelvis tron på icke-statliga institutioner, samarbete mellan stater och icke-statliga aktörer, fred, och varje folks rätt till självbestämmande. Vidare betonar även min begreppsavgränsning mänskliga rättigheter som tangerar den politiska liberalismens idealism (s. 60, Amstutz)

Utilitarism

Utilitarismen definieras som en konsekventialistisk etik och baseras i denna uppsats på vad som i Amstutz omnämns som *act utilitarianism*, alltså den utilitarismen som bedömer handlingar enkom utifrån dess förväntade slutresultat. Kärnan i denna beslutsetik är mesta möjliga nytta för största möjliga antal människor enligt en tänkt subjektiv nyttoskala (s. 28f, Amstutz).

Deontologi

Den i uppsatsen använda deontologin eller pliktetiken ska förstås som den beslutsetik där det är de intrinsikala, eller inneboende, värdena som avgör om handlingen bör utföras eller ej. Det är således helt ointressant vilket resultat handlingen kan tänkas få då det är själva handlingens utförande som är analysobjektet. Handlingar som äger rätt intrinsikala värden ska därför av plikt utföras enligt den deontologiska principen (s. 214ff, Badersten; s. 36f Amstutz). I någon mån en särskild deontologi har använts är det Kants egen deontologi i den här uppsatsen.

Utöver dessa grunddefinitioner tillkommer ytterligare definitionsavgränsningar löpande i texten.

2 Bakgrund Copenhagen Consensus

Copenhagen Consensus initierades av statistikprofessorn och chefen för Environmental Assessment Institute Björn Lomborg den senare delen av 2002. Ambitionen var att genom att samla experter och ekonomer och tillsammans med dem komma fram till en gemensam prioriteringslista över världens alla krisers lösningar. Med utgångspunkt i vilka problem som nämnts i FN-rapporter de senaste åren (2000-2003) valdes 31 utmaningar ut från detta material. Antagandet bakom var att alla problem som är betydelsefulla nog torde ha nämnts i någon form under de senaste åren i FNs rapporter. Endast en utmaning lades till när materialet silades genom en dansk fokusgrupp, vilket togs som intäkt för att projektet lyckats ringa in de allra viktigaste utmaningarna. Projektets sekretariat utvärderade listan och plockade ut de tio utmaningar som uppfattades som mest lovande.

2.1.1 De tio utvalda utmaningarna

- Climate change
- Communicable diseases
- Conflicts and arms proliferation
- Access to education
- Financial instability
- Governance and corruption
- Malnutrition and hunger
- Migration
- Sanitation and access to clean water
- Subsidies and trade barriers

Efter detta knöt projektet till sig en rad ekonomiska specialister för varje utmaning. Dessa specialister fick uppgiften att författa en rapport med övergripande beskrivning av problematiken, de 1 – 5 politiskt mest lämpliga lösningarna samt en översikt av dessa lösningars cost-benefit-analys. Rapporterna kallades *challenge papers* och fick två opponenter var inom samma disciplin som hade till uppgift att kritisera och lägga till eventuella ytterligare lösningar till problemen. Opponenterna skulle vara garanten för att rapporterna fick den bredd och översikt av lösningar som önskades.

Då det vid sammanställningen blev tydligt att opponenterna som regel inte hade några allvarigare invändningar valde projektet att istället kalla oppositionerna för *perspective paper* (Lomborg 2004).

2.1.2 Problem att överbrygga

För att kunna göra en fullständigt cost-benefit-analys baserad på ekonomiska hänsyn krävdes det att värden såsom människoliv behövde kvantifieras. Projektet valde att tillämpa en metod där det implicita ekonomiska värdet av ett statistiskt liv användes (*value of statistical life*, VSL). I praktiken innebär det att läsa av vid vilka ekonomiska summor som politiker och beslutsfattare slutar att satsa medel för att undvika en situation där det statistiskt sett skulle avlida en person. Ett exempel på detta är när en rondell som rent statistiskt skulle rädda ett liv, inte blir byggd på grund av ekonomiska hänsyn. Då är det statistiska värdet av ett liv lägre än kostnaden för rondellen.

Ett annat problem som behövde överbryggas var det faktum att satsningar och resultat ofta ligger inte ligger samtidigt. Kostnader och avkastning är därmed skilt i tid, och detta behövde kompenseras för. Lösningen på detta problem blev att diskontera alla summor till dagsvärdet, dvs genom ränta definiera förhållandet mellan framtid och nutid. Då uppfattningen om vilken diskonteringsränta som skulle användas skildes mellan de olika forskningsområdena fick varje expert mandat att sätta sin egen diskonteringsränta. Resultatet blev en diskonteringsränta runt 5-6% med oundvikliga variationer mellan de olika utmaningarnas områden (Lomborg, 050317; s. 6 Lomborg 2004; Copenhagen Consensus: The Results).

Bland annat på grund av ovanstående problematik vägrade sig specialisterna från att göra en fullt ut kvantitativt baserad cost-benefit-analys. Alla specialister kunde inte numeriskt estimerade kostnader och nytta i ekonomiska termer, och projektets ambition justerades därför till att vara "*guided predominantly by considerations of economic costs and benefits*".

2.1.3 Erkända ekonomers prioritering

Själva prioriteringsmomentet gjordes av en panel av mycket framstående och erkända ekonomer varav flera nobelpristagare. Dessa samlades tillsammans med rapportförfattarna samt opponenterna och diskuterade igenom informationsunderlaget under fem dagar i Köpenhamn. Under de fem dagarna presenterade specialisterna och opponenterna varje utmaning och dess potentiella lösningar samt blev även utfrågade av ekonompanelen. Panelen fick sedan, med specialisternas beslutsunderlag i bakhuvudet bilda sig en uppfattning om hur utmaningarna skulle prioriteras. Problemet med att ekonomerna i panelen kom fram till olika prioriteringslistor löstes genom att medianvärdet av placeringarna användes till den slutliga prioriteringslistan (s. 5ff, Lomborg 2004).

Den färdiga prioriteringslistan blev enligt nedan.

Project rating	Challenge	Opportunity
Very Good	1 Diseases	Control of HIV/AIDS
	2 Malnutrition	Providing micro nutrients
	3 Subsidies and Trade	Trade liberalisation
	4 Diseases	Control of malaria
Good	5 Malnutrition	Development of new agricultural technologies
	6 Sanitation & Water	Small-scale water technology for livelihoods
	7 Sanitation & Water	Community-managed water supply and sanitation
	8 Sanitation & Water	Research on water productivity in food production
	9 Government	Lowering the cost of starting a new business
Fair	10 Migration	Lowering barriers to migration for skilled workers
	11 Malnutrition	Improving infant and child nutrition
	12 Malnutrition	Reducing the prevalence of low birth weight
	13 Diseases	Scaled-up basic health services
Bad	14 Migration	Guest worker programmes for the unskilled
	15 Climate	Optimal carbon tax
	16 Climate	The Kyoto Protocol
	17 Climate	Value-at-risk carbon tax

figur 1.

Delar av projektets arbete samt dess slutresultat publicerades i The Economist som var en av projektets samarbetspartners. Andra samarbetspartners var bland annat den danska regeringen samt diverse danska näringslivsstiftelser (acknowledgements, Lomborg 2004).

3 Empirisk analys

Jag kommer nedan att analysera Copenhagen Consensus utifrån ovan introducerad modell med utgångspunkt i begreppen idealvärde, beslutsetik och etisk tradition.

3.1 Idealvärdet

Idealvärdet är den normativa position som med nödvändighet finns i alla normativa argumentationer (s. 214, Badersten). Copenhagens Consensus frågeställningen innehåller information om detta värde och definierar vad projektet vägletts av. I projektdokumentationen återges den frågeställning ordagrant som projektet arbetade efter; *“What would be the best ways of advancing global welfare, and particularly the welfare of developing countries, supposing that an additional \$50 billion of resources were at governments’ disposal?”* (s. 605, Lomborg 2004). Välfärd är här definierat av projektet som ekonomisk välfärd, och detta innebär att välfärd som inte kunnat kvantifieras ekonomiskt inte heller tagits med i den genomförda cost-benefit-analysen. Problemformuleringen är således inte bara fokuserad på ekonomisk välfärd, utan närmare bestämt en kvot av mesta möjliga välfärd relativt en bestämd summa pengar och rangordning av alternativen i fallande ordning därefter. Mängden invärde kan därför endast rättfärdigas om mängden utvärde är tillräckligt stor i relation, och någon hänsyn till vad som händer mellan utvärdet och invärdet är inte intressant mer än för att kunna besvara vad som ger högst output. Fokus är därför på handlingarnas resultat och konsekvenser, vilket också är kärnan i ett konsekvensetiskt ideal (s. 28, Amstutz). Den etiska motsatsen till detta hade varit om frågeställningen fokuserat mer på handlingarna i sig, dvs handlingarnas intrinsikala värde, och inte vilket resultat de genererar (s. 214, Badersten). En sådan etik bär släktskap med den deontologiska etiken vars karaktär är mer regelbaserad än konsekvensetikens ändamålsfokus (s. 36, Amstutz). Exempel på en sådan frågeställning är vilken handling som på grund av sin inneboende godhet och rätthet ska utföras (oavsett dess resultat). Det blir här tydligt att idealvärdet är tätt förbundet med den beslutsetik som ska rättfärdiga det. Vissa värden bär egenskaper som signalerar en fokus på den ena eller den andra beslutsetiken.

Ovanstående slutsats fyller modellens idealvärdesrutor:

<u>Etisk logik</u>	<u>Idealvärde</u>	<u>Beslutsetik</u>	<u>Etisk tradition</u>
	Maximera ekonomiskt värde och resultat...		
	eller värna handlingens inboende värde		

Efter att ha slagit fast att det övergripande idealet för studien är ett materiellt ekonomiskt välfärdsvärde med konsekvensetiskt inslag får vi ledtrådar till hur beslutsetiken kan se ut.

3.2 Beslutsetik

Jag har valt att fokusera på främst två aspekter av beslutsetiken, prioriteringsmomentet och konsensusambitionen. Valet av dessa element gjordes med motiveringen att de är de främsta målen för projektets beslut; målet var en prioriteringslista beslutad med konsensus. Båda momenten är centrala delar i hela projektets idé och tydliga bärare av den etik som är genomgående för projektet.

3.2.1 Prioriteringsambition

I introduktionen till *Global Crises Global Solutions* resoneras det kring varför det inte gjorts någon ekonomisk prioritering likt denna tidigare. Flera anledningar identifieras, och ett av de centrala skälen tycks enligt Lomborg vara att det finns ett generellt motstånd mot att behöva prioritera. Prioriteringsmomentet visar nämligen inte bara var man bör placera resurserna, utan även var man *inte* bör placera resurserna, vilket enligt Lomborg uppfattas som cyniskt (s. 1-2, Lomborg 2004). Om Lomborgs tolkning är korrekt innebär det att hanteringen av internationella kriser präglats av en inställning att det är bättre att göra lite överallt, än att koncentrera insatserna på få men mer behövande områden. Med andra ord har handlingen att *hjälpa* varit viktigare än mesta möjliga nytta av insatsen. En sådan etik där handlingars egenvärde betonas har släktskap med den deontologiska etiken (s. 36, Amstutz 1999). Enligt deontologins ursprungsfilosof Kant ska varje person agera enligt det kategoriska imperativet som innebär att endast handlingar vars giltighet skulle kunna upphöjas till allmän lag ska företas (*ibid*; Kant 1999). Att hjälpa svaga i nöd har god förankring i Kants uppfattning om vad som utgör en

plikt (s. 275, Kant 1994). Kants deontologi ger därför tydliga signaler om vad som bör göras, men inte i vilken ordning. Konflikter mellan olika handlingar som alla uppfyller plikten uppstår därför lätt. Detta ska dock inte tolkas som att prioriteringsmomentet är oförenligt med att fullgöra plikten. Plikten att hjälpa påverkas inte av det faktum att det finns fler som inte kan få hjälp (s. 527, Barry 1997). Dock kvarstår problemet att välja ut vem eller vilka som ska få hjälp, och i brist på metod inom deontologin har prioriteringen enligt Lomborg uteblivit.

Lösningen på prioriteringsproblemet blev för Copenhagen Consensus att utgå från en annan beslutsetik än den rådande och istället tillämpa en konsekvensetisk etik, utilitarism. Utilitarismen utgör genom dess fokus på totalnyttan av handlingens resultat och dess kvantifiering av nyttan bättre metod för att upprätta prioritering. En tydlig skillnad mellan deontologin och utilitarismen är också att deontologin kräver att de rätta handlingarna ska utföras, medan utilitarismen tillåter att de utförs. Vad som anses vara ”rätt” har således inte lika stark betydelse som i vardagsspråk eller inom deontologin (s. 25, Tännsjö 2000; jfr s. 27ff Amstutz). Det är därmed skillnad mellan de olika etikernas definition av det centrala begreppet bör. Utilitarismens rationalistiska ideal har dessutom metod för att hantera problem med kronologi eller osäkerheten i utfallet (s. 310, Bentham 1994). En av nackdelarna är dock att beräkningarna av totalnyttan kan bli ett mycket krävande företag, vilket också avspeglas som den svaga länken i Copenhagen Consensus metodik. Många skattningar av sannolikheter, kostnader, tillväxt, etc är gjorda på mycket lösa grunder och i vissa fall har det saknats lämpliga modeller för skattningar (*passim*, Lomborg 2004). På grund av många oändligt komplexa samband mellan olika faktorer har projektet inte heller kunnat ta hänsyn till all eventuell interdependens och korseffekter mellan de olika krislösningsförslagen (Lomborg, 050317). Detta bidrog även till att man valde att formulera om ambitionsnivån för studien till ”*guided predominantly by considerations of economic costs and benefits*” som nämnts ovan (s. 7, Lomborg 2004).

3.2.2 Konsensusambition

Vi har ovan konstaterat att projektet anammat en utilitaristisk beslutsetik. Det finns emellertid ytterligare ett övergripande inslag i projektets beslutsetik som är väl värt att nämnas i sammanhanget. Projektets namn skvallrar nämligen om ytterligare en del i strategin att hantera värdekonflikter i beslutsfattandet; konsensus. Ordet kommer från latinets ”consensus” och definieras som samstämmighet i nationalencyklopedins nätupplaga (www.ne.se¹). Konsensus innebär därför att beslutas om ingen opponerar sig, och kan därför sägas motsvara principen ”minsta gemensamma nämnare” för beslut. Beslutsmetoden handlar således inte om att maximera resultatet, utan snarare maximera resultatet relativt noll beslutsreservation. Konsensus innebär därför inte att det bästa beslutet fattas, utan att det bästa *möjli-*

¹ http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O131475

ga givet inga protester. Risken med konceptet är uppenbart; i jakten på entydighet och kraft i förslaget riskerar man vattna ur de inneboende värdena för att slippa opposition. Annorlunda uttryckt sätter konsensus fokus på att komma fram till ett resultat, snarare än vad det faktiskt innehåller. Återigen kan vi därför konstatera att resultatcentreringen är överordnad alla former av innehållsvärden eller inneboende värden. Konsensus kan därmed anses vara konsekvensetisk strategi att hantera värdekonflikter, på bekostnad av de intrinsikala värdena som är karaktäristiska för ett mer deontologiskt synsätt.

Inget i dokumentationen vittnar om att projektet hade ett annat namn innan själva prioriteringslistan var framtagen, och detta innebär att forskarna och experterna som deltog i studien visste att det fanns en förväntan på konsensus dem emellan. För resultatet innebär det att det potentiellt funnits lösningar och förslag som kan ha varit bättre än de som togs upp, men inte kom med då det fanns risk för opposition mot slutprodukten. Att projektet redan från början hade konsensus som del i namnet kan därför ha aktiverat en viss självzensur hos de deltagande forskarna.

Analyserar vi konsensusambitionen utifrån den teoretiska syntes mellan beslutsteori och rollteori i Sjölin's *Politisk Etik* kan vi dra intressanta slutsatser. Det kan med bakgrund av den teorin hävdas att projektet genom att skicka starka signaler om en konsensusförväntan ville kommunicera att endast en balansstrategi var acceptabel. Balansstrategin är ett sätt för aktören att kompromissa mellan olika normer i konflikt med varandra, dvs ett sätt att undvika en värdekonflikt (s. 106ff, Sjölin 2005). Om aktörerna agerar enligt en balansstrategi faller handlingsalternativ såsom sorti och protest bort, och aktören förväntas kompromissa till dess samstämmighet har uppnåtts. Det blir inte legitimt för aktören att vilja protestera eller lämna scenen i en fråga där aktören gett bifall till konsensus som överordnad beslutsprincip. I Sjölin framgår att protest endast är ett accepterat inslag om den framförs innan beslut, då efter beslutet är taget förväntas individen följa gruppens vilja (s. 90, Sjölin). För dessutom konsensusmomentet in i beslutsprocessen finns inte ens möjligheten att framföra protesten innan beslut då kompromissförväntan är blir enda möjliga väg. Det faktum att balansstrategin varit en uttalad beslutsprincip för projektet framgår även av exempelvis av att jämkningen av ekonomernas prioriteringslistor till den slutliga listan genom medianvärdesanalys (s. 8, Lomborg 2004).

Slutsatsen att balansstrategin är den enda accepterade strategin är konsistent med tidigare slutsats om en utpräglad utilitaristisk metod och beslutsetik. De beslutsutvägar som utesluts, protest och sorti, kan anses vara vanligare verktyg inom en mer regelbaserad etik. Som stöd för detta påstående kan utilitarismens och deontologins skillnad i tolkning av "rätt handling" framhållas. Som ovan nämnt är utilitaristens "rätta" handling något svagare än i vardagligt språk eller inom deontologin. Med deontologins bas i regler och principer med inneboende värden skilda från resultatvärden tillsammans med en starkare definition av begreppet "rätt" torde sorti och protest vara vanligare inslag i värdekonflikter som löses med deontologisk etik. Därtill ska nämnas att utilitaristens enhetliga nytto-skala för alla etiska problem rimligen ger bättre grund för kompromissande än deontologin då deontologin saknar lika tydliga verktyg för att jämföra olika alternativ och upprätta

värdehierarkier. Även av detta följer att protest och sorti torde vara vanligare verktyg att hantera värdekonflikter inom deontologin än utilitarismen.

3.2.3 Delslutsats

För att sammanfatta kan man konstatera att Copenhagen Consensus frågeställning är fokuserad på resultatet, och närmare bestämt relationen mellan invärde och utvärde; effektiviteten. Det är endast ett ekonomiskt idealvärde som framhålls, och den välfärd som omnämns i frågeställningen är strikt kvantitativt definierad. Vidare har projektet applicerat en utilitaristisk beslutsetik där fokus ligger på ett kvantifierbart resultat till skillnad från deontologins fokus på handlingars inneboende värde. Den förespeglade ambitionen att nå konsensus torde ha fått betydelse för beslutsprocessen, inte minst då det är en strategi som stärker entydigheten och skapar en kompromiss som riskerar vattna ur förslagen. Ambitionen har även implikationer för vilka beslutsutvägar deltagarna har i form av protest eller sorti då dessa inte ingår lika tydligt i konsensusutilitaristens verktygslåda. Beslutsetiken har därför ett tydligt överordnat konsekvensetiskt mönster från prioritering till konsensusambition.

Knyter vi ihop ovanstående slutsatser och fyller i modellen står det klart att projektet har ett tydligt resultatfokus och en konsekvensetisk logik.

<u>Etisk logik</u>	<u>Idealvärde</u>	<u>Beslutsetik</u>	<u>Etisk tradition</u>
	Maximera ekonomiskt värde och resultat...	Utilitaristism	
	eller värna handlingens inneboende värde	Deontologi / Pliktetik.	

3.3 Etisk tradition

Beslutsetik existerar inte i något vakuum, och beslutsfattare påverkas som regel av fler faktorer än bara vilken beslutsetik som tillämpas. Beslut tenderar att påverkas av en rad värderingar och principer som på ett eller annat sätt har släktskap med beslutsetiken (s. 47, Amstutz 1999). I detta sammanhang kan de etiska traditionerna nämnas som vanligtvis ligger till grund för analyser av internationell politik. Det finns en mängd olika etiska traditioner som är värda att nämnas, men de största och nutidshistoriskt mest betydelsefulla torde realismen och idealismen vara (s. 47f, Amstutz 1999). Idealismens kärna utgörs av en positiv människosyn och optimistisk framtidsbild där samarbete, handel och diplomati är de främsta medlen för fred och samexistens. Samarbete, demokrati, samförstånd och diplomati är nyckelord som ofta knyts till idealistiska perspektiv. I denna tradition motiveras politik hellre med inneboende värden och den moral handlingen innebär snarare än de resultat de leder till (s. 58ff Amstutz 1999). Om idealismen är den ena dominerande etiska traditionen så är realismen den andra. Realismen å sin sida har rötter i ett mer krasst politiskt synsätt baserat på maktspellet mellan stater. Målet är att säkra statens överlevnad och upprätthålla en rimlig säkerhetsnivå, och i den strävan är varje ändamålsenligt medel tillåtet. Konfrontation, balans, makt och egenintressen är alla nyckelord i en realistisk diskurs. Målet helgar medlen och analysen är utpräglad ändamålsbaserad, och det är i och med detta som realismen har gemensamt idéarv med konsekvensetik och utilitarism (s. 50ff, Amstutz 1999). Vad som stärker bilden av Copenhagen Consensus som ett projekt i en realistisk etisk tradition är hur Lomborg resonerar kring projektets roll och dess resultat i förordet. Där frågar han retoriskt om det är realisterna som gör de ondskefulla prioriteringarna, till skillnad från drömmarna som inte vill prioritera alls. Det är dock möjligt att Lomborg använder ordet realist i vid bemärkelse, men det allmänna begreppet har ändå en gemensam kärna med den etiska traditionens benämning. Vidare finns det gemensam grund mellan realismens pessimism och Lomborgs² syn på staters egna prioriteringar och tidigare avlagda löften såsom FN:s millenniemål (s. 2, Lomborg 2004; s. 51, Amstutz). I förordet till *Global Crises Global Solutions* framgår det att Lomborg inte har någon större optimism om framgången i de millenniemål som är satta att bland annat innan 2015 halvera antalet människor som lever på under en dollar per dag, höja utbildningsnivån i utvecklingsländer, minska barnadödligheten, etc. Lomborg menar bland annat att det inte är realistiskt att förvänta sig att världssamfundet kommer avsätta de nödvändiga pengarna för att finansiera målens uppfyllelse (s.2, Lomborg 2004). Det är således mer än en omständighet som pekar mot att Copenhagen Consensus verkar i en realistisk etisk tradition.

² Lomborgs åsikter antas vara desamma som projektets främst för att det varit hans uppfattningar som legat till grund för hela idén till projektet.

3.3.1 Entydighet saknas

Slutsatsen att projektet verkar i en realistisk etisk tradition är därför nära till hands, men bilden är mer komplex än så. Underlaget till Copenhagen Consensus prioriteringslista är fokusområden som FN behandlat under de senaste åren. Det är dessa fokusområden som formulerats till utmaningar vars lösningar har skattats ekonomiskt för cost-benefit-analysen (s 3ff, Lomborg 2004). Med FN som hemvist för ideal som samarbete, demokrati och diplomati i världspolitiken kan projektet till viss del hävdas ha gemensam grund även med den idealistiska traditionen. Vidare är inte heller projektets utgångspunkt från ett renodlat realistiskt nationalstatsperspektiv, och det är inte heller stater säkerhet som är det överordnade syftet. Maktkampen mellan stater speglas inte i utmaningarna, och någon konkurrenssituation målas inte heller upp. Utgångspunkten för projektet är trots allt vad länder kan göra för att världen ska bli en bättre trevligare plats, och metoden baserad på att länder samarbetar kring sina hjälpinsatser, något som kan anses vara en grundbult i idealismen.

3.3.2 Delslutsats

Slutsatsen blir därför att projektet verkar agerat inom både realistisk och idealistisk tradition. I termer av etik är detta inte helt lyckat. De etiska perspektiven är i grunden helt olika och ett val dem emellan måste göras för att inte inre motsägelser ska uppstå (s. 17f Tännsjö 2000). I Copenhagen Consensus fall förefaller ambitionen att rädda världen med samsyn kring prioriteringarna av världsproblem vara idealistisk, medan den tillämpade etiken för att utvärdera hur problemen ska lösas och prioriteras emellan förefaller finnas inom en realistisk tradition.

Etisk logik	Idealvärde	Beslutsetik	Etisk tradition
	Maximera ekonomiskt värde och resultat...	Utilitaristism	Realism
	eller värna handlingens inreboende värde	Deontologi / Pliktetik.	Idealism

3.4 Summering av modellen

Efter att ha analyserat idealvärde, beslutsetik och etisk tradition är det dags att summera modellen. De gemensamma nämnarna torde vara tydliga och likaså vilken etisk logik som hör hemma på respektive rad. Utilitarismens, ekonomin och realismen torde ha den ändamålsbaserade logiken gemensamt då det alltid är slutresultatet som rättfärdigar handlandet. Ändamålet helgar som regel medlen och handlingars inneboende värde är inte intressant för analysen. Den andra raden har desto mer fokus på handlingarnas egenvärde och använder detta som rättfärdigande för etiken. Denna etiska logik kan sammanfattas som en mer regelbaserad etisk logik och fäster inte någon större vikt vid handlingens resultat om bara en viss handlingsregel upprätthålls.

<u>Etisk logik</u>	<u>Idealvärde</u>	<u>Beslutsetik</u>	<u>Etisk tradition</u>
Ändamålsbaserad Logik	Maximera ekonomiskt värde och resultat...	Utilitaristism	Realism
Regelbaserad Logik	eller värna handlingens inneboende värde	Deontologi / Pliktetik.	Idealism

Vad som även blir tydligt i denna modell är att Copenhagen Consensus har utgått från ett problem som vanligen återfinns inom den regelbaserade logiken och idealistiska etiska traditionen men försökt lösa problemet med metoder och angreppsvinklar hämtade från den ändamålsbaserade logiken. Projektet har därför inte varit konsekvent och kombinerar inslag från de båda etiska logikerna. Det finns således en etisk logisk inkonsistens i Copenhagen Consensus. Det samband som finns mellan de olika beståndsdelarna är inte konsekvent vilket är olyckligt då en handlings rättfärdigande inte kan skiljas från vad handlingen är eller syftar till att uppnå.

3.5 Slutsats

För att summera modellanalysen kan vi konstatera att studien haft en problemlösningsmetod som inte harmonierar med den logik som utgångspunkten och övergripande ambitionen haft. Hade det funnits harmoni hade projektets problemställning varit formulerad hur man minskar mänskligt lidande per krona eller en prioriteringsordning med utgångspunkt att lindra den mänskliga katastrofen och inte den ekonomiska. Den ekonomiska skalan har fått som så många gånger förr utgöra approximation för mänsklig nytta eller onytta, något som det visat sig inte vara oproblemiskt. Den ekonomiska problemlösningsmetoden må vara smidig med många verktyg för att alltid komma fram till en slutsats, men när det gäller att översätta och värdera mänskliga värden som i grunden är ojämförbara blir steget för långt. De uppenbara värdekonflikter som det innebär att prioritera mellan människors lidande är inte möjliga att anpassa till den ändamålsbaserade logiken utan att lämna en alldeles för stor logisk lucka.

Lomborg försvarar prioriteringsambitionen i förordet till projektets dokumentation med liknelsen att prioritering inom medicinen är accepterad och att Copenhagen Consensus försöker göra samma sak men med avseende på större problem. Han menar att lika lite som vi kan vägra läkare rätten till triage, dvs prioritera mellan olika sjuka och skadade patienter, kan vi låta bli att prioritera mellan världens katastrofer. Det är dock här som han gör tankefelet och utgår från att den ekonomiska dimensionen på ett framgångsrikt sätt verkligen kan approximera mänsklig nytta och onytta. Om läkaren i Lomborgs liknelse hade använt sig av Copenhagen Consensus metoder hade denne gjort ett överslag hur mycket varje patient potentiellt kan bidra med till den framtida ekonomiska välfärden om den får överleva. Skillnaden mellan Copenhagen Consensus och läkarens prioritering är att läkaren utgår från ett mänskligt värde, rätten till liv, utan att gå omvägen och göra ekonomiska approximationer och kalkyler.

Lomborgs konstaterande i förordet att projektet är det första i sitt slag är symptomatisk. Få har tidigare ställt frågan hur man kan utvärdera hjälpinsatser och bistånd från ett investeringsperspektiv förut. Det torde ligga i handlingens natur att inte förvänta sig avkastning på biståndspengar i någon annan form än den hjälp och lindran som de kan ge.

4 Normativ kritik

Hittills har uppsatsen kretsat kring att analysera den övergripande etiska logiken som Copenhagen Consensus bär. Nästa steg i processen är att genom en tydlig normativ position kritisera implikationerna av ovanstående. För att på djupet kunna förstå och kritisera den bristande etiska logiken krävs dock ytterligare kompletterande analys av de vetenskapliga och värderingsmässiga grundantagandena.

4.1 Vetenskapsteori

Då Copenhagen Consensus är baserad på nationalekonomiska modeller och ideal ska projektet analyseras utifrån de samhällsvetenskapliga vetenskapsidealerna.

Den samhällsvetenskapliga forskningen präglas av dess behov att alltid förhålla sig till de olika vetenskapsidealerna. Naturvetenskapen söker absolut kausalitet i dess forskning och har på så sätt tydliga kriterier för vad som kan anses vara vetenskap eller ej. Inom samhällsvetenskapen, dit nationalekonomin räknas, finns det däremot två huvudvetenskapsideal. Lundquist lyfter upp hermeneutiken och positivismen som de två grunduppfattningar om vad vetenskap är, hur den skapas och vad som utgör god vetenskaplig tradition (s. 40ff). Hermeneutiken är idealet som präglas av att det tydligt vill särskilja naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga metoder och teorier. Verkligheten ska problematiseras snarare än förenklas och forskaren är omöjlig att skilja från studieobjekt och därför kan objektivitet aldrig uppnås. Några neutrala fakta existerar inte heller och forskningsresultaten tolkas in i en helhet innan slutsatser kan dras (s. 42, Lundquist). Positivismen däremot strävar efter de naturvetenskapliga idealerna där så tydliga enkla samband som möjligt söks med hjälp av matematiska och statistiska samband. I och med disciplinens matematiska ideal har den kvalitativa forskningen lägre legitimitet och därför söks alltid lösningen på uppsatta forskningsproblem genom matematiska och statistiska modeller. Det går enligt positivismen att fastställa objektiva sanningar och forskaren måste vara opartisk i relation till sitt forskningsobjekt och sina resultat. Ambitionen är utpräglat förenklande och reduktionistiskt i syfte att avtäcka tydliga samband. Om hermeneutikens främsta syfte är att förstå, är positivismens främsta syfte att förklara, och förklaringen söks i de naturlagslika samband som enligt idealet återfinns mellan samhällsparametrar, på liknande sätt som i naturen (ibid). Det är inom positivismen som nationalekonomin och dess tillämpade metoder i Copenhagen Consensus har sina vetenskapsideal, vilket avspeglas i projektets långtgående ambition att kvantifiera och modellera upp värden som kan anses vara svårtkvantifierade såsom människoliv. Det extrema fokus på kvan-

tifiering och matematiska samband samt de tydliga terminologiska parallellerna i ord såsom jämvikt torde utesluta alla tvivel om att det är positivistiska vetenskapsideal som projektet anammat.

4.2 Värdeteori

För att nå djupare förståelse om hur Copenhagen Consensus etiska logik är beskaffad och varför den är utformad som den är kan analys av den värdeteoretiska positionen bidra.

Alla typer av normativa analyser av och ställningstagande till värden implicerar en viss relation till värdets egenskaper. Precis som vetenskapsteorin har värdeteorin olika positioner som spegla tolkningen av verkligheten. I Copenhagen Consensus fall är det fråga om att analysera tydligt avgränsat värde, nämligen ekonomisk välfärd. Hela studien är genomförd med avseende på detta enda värde, och i den mån ett värde inte går att översätta till ekonomisk välfärd är det inte intressant för modellen och tas inte hänsyn till. I ett försök att klassa in projektet värdeteoretiskt ontologiskt kan vi konstatera att det värde som studeras antas vara reellt och finnas på riktigt. Värdet som avses i projektet är klart mätbart och är inte subjektivt, utan snarare objektivt. Ekonomisk välfärd går att avläsa i en rad indikatorer inom det ekonomiska systemet och påverkas inte av hur den enskilda människan uppfattar detta. Värdepositionen kan därför beskrivas som värdeobjektivistisk. Vidare kan de objektiva värdeutsagor som utgör den ekonomiska analysen vara föremål för empirisk analys då det annars inte hade funnits en hel disciplin som studerat de ekonomiska förhållandena, och i och med det värdeepistemologiskt realistisk (jfr 218ff, Badersten 2004).

Breddar vi blicken kan vi konstatera att den disciplin som studerar de ekonomiska förhållande och var grunden för Copenhagen Consensus, nationalekonomin, har ett ständigt närvarande maximerande ideal. De nationalekonomiska och i studien förekommande modellerna med sina förenklade förhållanden och totala logik går allt som oftast ut på att maximera ett eller flera ekonomiska värden (passim, Lomborg 2004). Fokus på att alltid maximera det ekonomiska värdet i kombination med att det är det enda värdet som ska maximeras framstår disciplinen inte bara som värdeobjektivistisk utan även värdeabsolutistisk. I Badersten framgår det att en position av detta slag knappast kan rymma några inre värdekonflikter (s. 220). Då nationalekonomin så tydligt definierar det självklart goda ekonomiska på en endimensionell skala är det inte möjligt att hitta en konkurrent till det ekonomiska värdet. Denna egenskap hos nationalekonomin gör den tacksam att lösa problem med då det alltid, i den mån det finns modeller som kan beskriva förutsättningarna, går att hitta en definitivt bästa lösning på problemet. De egenskaperna torde vara huvudanledningen till varför nationalekonomin blev den disciplin som antog utmaningen att hitta en prioriteringslista för världens alla utmaningar.

Av tidigare resonemang har vi konstaterat att Copenhagen Consensus begagnat sig av en utilitaristisk grundtanke och metod. De karaktärsdrag som nu målas upp för nationalekonomin är till stor del desamma för utilitarismen. Den utilitaristiska grundtanken baseras på att det finns en enhetlig skala med vilken det går att jämföra alla typer av problem och lösningar, dvs nyttoskalan, och alla alternativ går att översätta till den enskilda personens nytta. Utilitarismen är dock mer flexibel då nyttobegreppet är mer generöst definierat än det ekonomiskt materiella begreppet. Begreppet kan sägas vara så då det bygger på subjektivistisk uppfattning och kalkyl, annorlunda uttryckt den enskildes upplevelser, som inte går att mäta objektivt (s. 26f, Tännsjö). Det är således inte möjligt i utilitarismen att fastställa individens nyttostatus, något som dock påstår sig kunna göra genom den materiella ekonomiska skalan. Därför kan det sägas att den största grundskillnaden mellan ekonomin och utilitarismen är olika värdeteoretiska antaganden. Tännsjö framhåller här att försöka mäta och fastställa en objektiv skala av detta slag är att vantolka utilitarismen (s. 28).

4.3 Kritik av projektets resultat

Den första kritiken jag riktar mot Copenhagen Consensus är kopplad till studiens resultat. Projektet genomför en ambitiös studie och analys för att fastställa en prioriteringslista över i vilken ordning världens kriser ska lösas. Det fattas dock fortfarande ett viktigt steg för att kunna använda resultatet konkret i politiska beslut.

Politiker och beslutsfattare har i grunden två typer av styrverktyg för att implementera sina beslut; ett är lagstiftningen och det andra är ekonomiska styrmedel. Lagstiftning är inte aktuellt då det inte finns beslutskompetens över andra frågor än de inhemska, så budgetverktyget är uteslutande det aktuella verktyget för att arbeta med världsproblem. Frågan som blir aktuell när politikerna får Copenhagen Consensus prioriteringslista i handen är hur fördelningen av medel ska ske. Enligt Lomborg kan man ”med mer pengar göra fler saker på listan” (Lomborg 2005:317), men detta ger svag ledning om hur det är tänkt att beslutsfattarna ska lösa fördelningsproblemet. Flera tolkningar är tänkbara; ska alla medel läggas på den högst prioriterade till dess det problemet är ”löst”? Denna fråga reser även följdfrågan vad som anses som ett ”löst” problem? Eller ska det användas någon form av fördelningsnyckel mellan listans olika positioner? I slutänden måste beslutsfattaren fortfarande värdera hur undernäring i Filippinerna förhåller sig till AIDS i Sydafrika när fördelningen av medel ska göras, och då är man tillbaka i positionen som fanns innan prioriteringslistan fanns tillgänglig. Dessa värden att minska lidande här eller där på olika sätt är i grunden oförenliga och låter sig inte på ett naturligt sätt kvantifieras, även om Copenhagen Consensus experter säkert skulle kunna föreslå en lösning även på detta problem. Faktum kvarstår; den typen av värdekonflikt som finns kvar även efter Copenhagen Consensus prioriteringslista är av samma art som prioriteringslistan försökte råda bot på.

Trots fokus på resultat och konstruktivitet lyckades projektet inte leverera ett resultat som beslutsfattarna faktiskt kan använda. Värderingsmomentet som fanns innan prioriteringslistan var framtagen kvarstår till stor del, trots den kvantitativa metoden för utvärdering av alternativen. Med uppsatsens analys ovan färskt i minnet är dock inte denna slutsats särskilt kontroversiell, då det är tydligt att projektet försökt lösa problem inom en regelbaserad etisk logik genom att tillämpa ändamålsbaserad etisk logik. Resultatet kan liknas vid att försöka späda ut olja med vatten då de två principerna inte går att förena i samma analys.

Föga förvånande blir projektets stora svaghet i metoden även dess stora svaghet i resultatet. Den typen av välfärdsnyttokalkyler som projektet använder sig av är reducerade och förenklade modeller som även ger reducerade och förenklade svar. Anledningen till detta är tydlig, då det inte är möjligt att hantera varje variabel i verkligheten och räkna på dem i en kvantitativ modell. Det kan därför till ekonomins försvar hävdas att det är orimligt att förvänta sig modeller och lösningar som tar hänsyn till allt, och att man får använda det resultat som går att få ut även om det inte adresserar hela problemet med fördelningsproblematiken. Det är dock här vi börjar närma oss pudelns kärna av hela kritiken mot Copenhagen Consensus. Genom att söka rättfärdiga en prioriteringslista genom en viss metod som bygger på ett ideal av kvantitativt skattande och exakt summerande skapas det förväntningar om att även resten av problemlösningen ska baseras på dessa metoder. Det förespeglas helt enkelt att det faktiskt går att lösa den typen av prioriteringsproblem som Copenhagen Consensus adresserat genom att räkna på det, och komma fram till ett naturvetenskapligt uträknat svar. Ett svar som enligt de positivistiska vetenskapsidealerna är skilt från forskaren och alla typer av låglegitima värdeomdömen, dvs politiska ståndpunkter, och därmed kan vinna gehör som universell handlingslag. När det då blir tydligt att uträkningen faktiskt inte når ända fram blir dess legitimitetsgrund, dvs att den ger ett slutligt och objektiva svar, urholkad. Annorlunda uttryckt är Copenhagen Consensus ambition att minska godtycket i prioriteringen av världsproblemets lösningar genom naturvetenskaplig metod och exakthet, men när resultatet ändå måste skarva in en icke naturvetenskaplig värdeanalys i form av fördelningsnyckel, faller stora delar av projektets rättfärdigande. Det blir i och med detta tydligare än någonsin med vikten av en konsekvent etisk logik vid problemlösning av Copenhagen Consensus karaktär.

En intressant aspekt att föra fram i sammanhanget är Bjørn Lomborgs försvar av studien vid kritik av dess kvantitativa ambition och metod. Under ett Studentaftonsföredrag i Lund under våren 2005 valde Lomborg att framhäva studiens förtjänster som diskussionsskapare och första steg för att väcka debatt när det kom kritiska frågor på projektets metod (Lomborg, 050317). Med ödmjukhet förklarades att Copenhagen Consensus i alla fall var någon form av underlag, och att det troligtvis skulle följa fler inlägg i prioriteringsdiskussionen. Kritik av projektets resultat- och ändamålsfokuserade metod från auditoriet genererade således ett försvar baserat på projektets processvärden, alltså projekts inre värden. Det var inte resultatet, dvs prioriteringslistan, som användes som rättfärdigande för att studien genomfördes, utan den process som ledde fram till resultatet. Kritiken bemöttes följaktligen på samma legitimitetsgrund som den levererades, och inte på den grund som faktiskt dominerat projektgenomförandet.

4.4 Kritik av projektets problemställning

Om vi ovan konstaterat att projektet inte kommit fram till ett resultat som faktiskt ger konkret hjälp till beslutsfattarna, reser sig frågan vad de faktiskt kom fram till. Om frågan de besvarade inte kan hjälpa beslutsfattarna kanske projektet utgått från en problemställning med begränsad relevans? Den fråga de ställer sig är hur man får ut mesta möjliga i form av ekonomisk välfärd av satsningar på lösa världsproblem främst i utvecklingsländer. Ekonomisk välfärd blir centralt även för att utvärdera vilka liv som ska räddas undan de mest dödliga smittsamma sjukdomarna. Det implicita antagandet som projektet då gör är att världens regeringar frågar sig var de får ut mest ekonomisk tillväxt och kan bidra till mest ekonomisk välfärd genom att rikta biståndet med större precision. Med den pågående och i ännu högre grad kommande AIDS-katastrofen i antågande skulle en sådan frågeställning te sig mer än cynisk. Att utvärdera möjligheterna till att lindra en pandemi som riskerar att bli den värsta humanitära katastrofen genom tiderna (jfr. s. 63 Lomborg 2004), genom endast ekonomiska hänsyn torde vara främmande för de flesta regeringsföreträdare. Med stöd i FNs deklaration för mänskliga rättigheter och den stadgade rätten till liv kan varje land som anslutit sig till denna och accepterat dess värden förutsättas upprätthålla principerna även i landets biståndspolitik. De mänskliga rättigheterna är inte villkorade till att endast gälla vid möjlighet att även göra en god insats för den ekonomiska välfärden, utan ska gälla, enligt den deontologisk etik som ligger till grund för deklarationen, oavsett ekonomiskt läge. Det torde dessutom vara rolletiskt svårt att basera de biståndspolitiska besluten enbart på renodlad ekonomisk cost-benefit-analys då det inte är troligt att sådana beslut skulle passera ett publicitetstest inför väljarna (jfr s.13 Sjölin). Detta förutsätter givetvis att väljarna framhåller mänskliga rättigheter som överordnat värde, men det kan antagas då landet annars inte haft demokratisk legitimitet att ansluta sig till FNs ambition att upprätthålla mänskliga rättigheter. Konklusionen är därför att projektet har antagit en implicit frågeställning hos världens regeringar vars förekomst knappast är trolig. Hade regeringarna väglett av den av Copenhagen Consensus antagna frågeställningen hade beslutens etiska rättfärdigande underkänts av väljarna i en demokratisk stat, annars föreligger en uppenbar etisk-logisk inkonsekvens.

Ovanstående resonemang leder oss därför fram till att projektet har gett svar på en fråga vars relevans kraftigt går att ifrågasätta. Projektet har däremot gett ett svar på en fråga som ekonomer kan svara på. Givet ekonomins verktyg och vetenskapliga antaganden har de formulerat en fråga och sedan gett ett svar. Frågan som aktualiseras av detta är då varför projektet satte upp en fråga som inte var relevant.

Svaret på frågan kan hämtas ur främst två olika i analysen nämnda omständigheter. För det första bär den etiska traditionen del av förklaringen. I och med de gemensamma egenskaper den realistiska etiska traditionen har med ändamålsbase-

rade etiska logiker blir det naturligt att formulera frågor och dess svar med ändamålsbaserade metoder istället för regelbaserade. Inom detta ryms inte att upprätta värdehierarkier då det är lättare att skatta värden kvantitativt och sedan analysera för att få ett slutligt resultat.

En tydligare anledning torde dock vara slutsatserna återfunna i den vetenskapsteoretiska och värdeteoretiska analysen. I och med att nationalekonomins positivistiska ideal främst accepterar kvantitativa metoder och svar är det därför den typen av fråga som kommer att ställas. Eftersom en utilitaristisk kalkyl inte kan fastställas objektivt, men en ekonomisk kan, kommer den ekonomiska skalan bli den som får approximera nyttan genom begreppet välfärd.

Följden av kombinationen av etisk tradition och vetenskaps- och värdeteoretiska förutsättningar gör att det inte hade varit möjligt att komma fram till en fråga med större relevans, dvs en fråga som världens regeringar faktiskt ställer för att utforma sin biståndspolitik. Ytterst är slutsatsen att projektet försökt lösa problemet med att det saknas en värdehierarki och samsyn över hur vi ska lösa världens utmaningar genom att svara på en från detta väsensskild fråga, en fråga om ekonomisk välfärd. Då omständigheterna inte tillåter dem att faktiskt lösa värdefrågan löser de helt enkelt en fråga de kan lösa, den ekonomiska.

4.5 Slutsats

Efter att ovan slagit fast nationalekonomins vetenskapliga ideal kan vi dra slutsatser om Copenhagen Consensus utifrån detta. För det första är det föga förvånande att projektet anlagt en kvantitativ ambition att lösa världens utmaningar då detta är vad som anses vara god vetenskaplig metod enligt rådande ideal. Att utvärdera lösningar på problem på något annat sätt torde vara osannolikt för en forskare inom den positivistiska traditionen. Problemställningen blir därför definierad och formulerad utifrån de verktyg som finns att tillgå inom idealet.

Vid en värdeteoretisk analys kommer vi fram till att de värdeteoretiska antaganden som ligger till grund för nationalekonomin och således även Copenhagen Consensus är värdeontologiskt objektiva och värdeepistemologiskt realistiska. Vidare är det värde som är centralt inom denna disciplin, det ekonomiska, det enda värdet som är möjligt att analysera vilket ger implikationen om disciplinen som värdeabsolutisk och lämnar därmed föga utrymme för att spegla värdekonflikter. Utilitarismen äger liknande egenskaper men skiljer sig i ett viktigt avseende, och det är att den inte är värdeobjektiv som ekonomin är. Med hjälp av denna värdeteoretiska analys kan vi därför sluta oss till att trots att Copenhagen Consensus metod förefaller vara utilitaristisk, så är skiljer sig dess ekonomiska ontologiska antaganden från utilitarismens.

För att sammanfatta uppsatsen kan vi sluta oss till att den har besvarat en fråga som få andra ställt och använt en metod som överensstämmer etiskt logiskt dåligt med den tradition som den här typen av problem brukar lösas inom. Resultatet har blivit att projektet besvarat en annan fråga än den faktiskt relevanta. Förklaringen till detta torde vara disciplinens vetenskapsteoretiska och värdeteoretiska föreställningar.

5 Källförteckning

Amstutz, Mark R. 1999. "International Ethics. Concepts, Theories, and Cases in Global Politics". Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Badersten, Björn, 2004. "Att studera det önskvärda. Om värdeanalys och normativ metod", *Statsvetenskaplig Tidskrift*.
http://www.svet.lu.se/webcourses/webkurser/003_Politisk_etik/Grundlaeggande/Extra_resurser/E-resurser/Onskvarda.pdf)

Barry, Brian. 1997. "Humanity and Justice in Global Perspective", s. 525-540 i Goodin, Robert E. & Pettit, Philip (eds.), *Contemporary Political Philosophy. An Anthology*. Oxford: Blackwell Publishers.

Bentham, Jeremy, 1994. "The Principle of Utility", s. 306-312 i Singer, Peter (ed.), *Ethics*. Oxford: Oxford University Press.

Kant, Immanuel, 1994. "The Categorical Imperative", s. 274-279 i Singer, Peter (ed.), *Ethics*. Oxford: Oxford University Press.

Lomborg, Bjørn. *Copenhagen Consensus: The Results*, 2005-03-23
<http://www.copenhagenconsensus.com/DWSDownload.asp?File=Files%2FFiler%2FCC%2FPress%2FUK%2Fcopenhagen%5Fconsensus%5Fresult%5FFINAL%2Epdf>

Lomborg, Bjørn. 2004. "Global Crises Global Solutions". Cambridge: Cambridge University Press

Lundquist, Lennart. 1993. "Det vetenskapliga Studiet av Politik". Lund: Studentlitteratur.

Sjölin, Mats, 2005. "Politisk etik". Lund: Studentlitteratur.

Tännsjö, Torbjörn, 2000. "Grundbok i normativ etik". Stockholm: Thales.

Muntlig källa:

Bjørn Lomborg, föredrag 2005-03-17, "Studentafton", Café Athen, Lund